

LEERLIJN

# ERFGOED

*Lessenreeks: vieringen en tradities*

Groep 4





# Informatie over:

## *Vieringen en tradities*

---

### Doel van de lessenreeks

De leerlingen leren over tradities rond vieringen (immaterieel erfgoed). Ze ervaren dat iedereen dit op een eigen manier doet, soms zijn er overeenkomsten, maar soms ook verschillen.

De leerlingen maken kennis met een typisch Zoetermeerse traditie. De leerlingen denken na waarom er tradities zijn. Ze ervaren dat tradities mensen bij elkaar brengt en bijdragen aan een eigen identiteit.

### Vooraf

Verzamel verschillende voorwerpen die we vaak in Nederland gebruiken bij het vieren van verschillende gelegenheden: denk aan de feestmutsjes bij een verjaardag, kerstbal of kerststal bij het vieren van Kerstmis of een oranje kledingstuk bij het vieren van Koningsdag.

### Voorbereiding

Reserveer de leskist bij CKC door te mailen naar [info@cultuurentechneikopschool.nl](mailto:info@cultuurentechneikopschool.nl). Kijk voor elke les goed of je fysieke materialen uit de kist nodig hebt. Veel van de lesmaterialen zoals bijlagen en werkbladen zijn ook online te vinden.

Werk je digitaal zonder leskist? Klik dan op de linkjes in de materialenlijst of kijk op de website [www.cultuurentechneikopschool.nl/leerlijnen/erfgoed](http://www.cultuurentechneikopschool.nl/leerlijnen/erfgoed).

### Materialenlijst

Les 1:

- Digibord
- Voorwerpen die we vaak in Nederland gebruiken om bepaalde feesten te vieren
- Werkblad 1: hoe vieren jullie dit thuis?

Les 2:

- Digibord
- Afbeelding A: Willem van Egmond
- Film Historisch Festival Zoetermeer (2017):  
<https://www.youtube.com/watch?v=7B41J37JMT4>
- Werkblad 2: het festival
- Grote vellen en een stiften

## Inhoud

### Les 1: Vieren! Hoe doen jullie dat?

Traditie: is een gebruik of gewoonte die van de ene generatie op de andere wordt doorgegeven. Zo heb je bijvoorbeeld familietradities (zo doen we altijd thuis), nationale tradities, zoals het vieren van Sinterklaas en religieuze feesten die op meerdere plekken van de wereld worden gevierd. Ook al vieren we misschien allemaal Oud en Nieuw, toch kan wat we dan doen per familie, land en cultuur verschillen.

Ra,ra, wat vieren wij?

Hoe doe jij dat?

En jij?

Mooie verschillen

### Les 2: Historisch festival Zoetermeer

Ieder jaar in September kun je de 1000 jarige geschiedenis van Zoetermeer beleven tijdens Festival Historisch Zoetermeer. Maar waarom doen we dit en wat vieren we dan precies.

Ridder Willem

Historisch Festival  
Zoetermeer

Een traditie

Alles bij het oude?

# 1 Vieren!

## Hoe doen jullie dat?



**Lesdoel** De leerlingen leren over tradities rond vieringen (immaterieel erfgoed). Ze ervaren dat iedereen dit op een eigen manier doet, soms zijn er overeenkomsten, maar soms ook verschillen.

### Benodigde materialen

- Voorwerpen die we vaak in Nederland gebruiken bij bepaalde vieringen: bijvoorbeeld bij Sinterklaas, verjaardag, Koningsdag, Pasen, etc.
- Werkblad 1: hoe vieren jullie dit thuis?

### Vorbereiding

- Verzamel voorwerpen, die we vaak in Nederland gebruiken bij bepaalde vieringen: b.v.: bij Sinterklaas, verjaardag, Koningsdag, en een doek om ze onder te leggen.
- Print of kopieer (leskist) voor elke leerling werkblad 1

### Inhoud

In deze les vergelijken de leerlingen onderling hoe ze bepaalde gelegenheden vieren. Wat vieren ze en op welke manier? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met anderen en hoe komt dat dan?

Ra,ra, wat vieren wij?

Hoe doe jij dat?

En jij?

Mooie verschillen

## Introductie

Traditie: is een gebruik of gewoonte die van de ene generatie op de andere wordt doorgegeven. Zo heb je bijvoorbeeld familietradities (zo doen we altijd al), nationale tradities, zoals het vieren van Sinterklaas en religieuze feesten die op meerdere plekken van de wereld worden gevierd. Ook al vieren we allemaal Oud en Nieuw, dit kan verschillen per familie, land en cultuur. In Nederland hebben we bijvoorbeeld 'echte' Hollandse tradities, zoals koek & zopie bij het schaatsen en vrijmarkten en oudhollandse spelletjes op Koningsdag.

**Oriënteren**

**Ra, ra, wat vieren wij?**

**10 minuten**

### Opdracht

Leg de voorwerpen, die verwijzen naar verschillende vieringen, onder een doek. Vraag enkele leerlingen één voor één een voorwerp te pakken. Vraag de leerling wat het is en aan welke viering het doet denken.

### Reflecteren

Welk feest is jouw lievelingsfeest en waarom?

**Onderzoeken****Ik vier het zo****10 minuten****Opdracht**

Kies één van onderstaande vieringen in verband met de volgende opdracht:

- Verjaardag
- Geboorte
- Huwelijk
- Moederdag / Vaderdag
- Koningsdag

Zet de kinderen in een kring. Laat de kinderen hun ogen dichtdoen. Tijdens het moment dat de leerlingen hun ogen dicht hebben vraag je ze het volgende:

- We vieren ....(bijvoorbeeld: dat je jarig bent)
- Waar ben je? Hoe ziet de ruimte eruit?
- Wie zijn er aanwezig? (Eigen gezin of genodigden, speciale mensen?)
- Wat heb je aan? (Speciale kleding?)
- Welke geluiden of muziek hoor je, wordt er gezongen? (Geluiden zeggen iets over de omgeving en er is speciale muziek voor dit soort gelegenheden?)
- Wat doe je? (Zijn er speciale activiteiten: bidden, zingen, dansen?)
- Wat ruik je? (Gerechten: zoet, kruidig of wierook, bloemen, ...? )

**Reflecteren**

Zag je het voor je? Wie vond het makkelijk en wie vond het moeilijk?

**Uitvoeren****En jij?****25 minuten****Opdracht**

Deel werkblad 1 uit. De leerlingen schrijven of tekenen individueel hun eigen antwoorden in de juiste vakken.

**Reflecteren**

De leerlingen bespreken in tweetallen hun antwoorden: wat is hetzelfde en wat is anders. Willen ze nog iets aanvullen?

**Evaluëren****Mooie verschillen****10 minuten****Opdracht**

Bespreek klassikaal de verschillen en overeenkomsten. Zet dit eventueel op het bord.

**Reflecteren**

Heb je een goed idee van iemand anders gehoord? Iets wat je volgende keer ook wil doen of meemaken?

# 2 Historisch Festival Zoetermeer!



---

## Lesdoel

De leerlingen maken kennis met een typisch Zoetermeerse traditie. De leerlingen denken na waarom er tradities zijn. Ze ervaren dat tradities mensen bij elkaar brengt en bijdragen aan een eigen identiteit.

## Benodigde materialen

- Digibord
- Afbeelding A: Willem van Egmond
- Bijlage 1: extra informatie over Willem van Egmond (onderaan in deze handleiding)
- Film Historisch Festival Zoetermeer (2017): <https://www.youtube.com/watch?v=7B41J37JMT4>
- Werkblad 2: het festival
- Bijlage 2: extra informatie over het riddertoernooi (onderaan in deze handleiding)
- Grote vellen en een stiften

## Vorbereiding

- Alle opdrachten kunnen in tweetallen worden uitgevoerd of klassikaal.
- Zet afbeelding A klaar op het digibord (bijlage 2 geeft achtergrondinformatie)
- Print of kopieer (leskist) voor elk tweetal een werkblad (nummer 2)
- Bijlage 1: lees extra informatie over het riddertoernooi.
- Bijlage 2: lees extra informatie over het Middeleeuwse riddertoernooi.

## Inhoud

Ieder jaar in September kun je de 1000 jarige geschiedenis van Zoetermeer beleven tijdens Festival Historisch Zoetermeer. Maar waarom doen we dit en wat vieren we dan precies?

Ridder Willem

Festival Historisch Zoetermeer

Een traditie

Alles bij het oude?

---

## Introductie

In de vorige les hebben we tradities besproken rond vieringen en de onderlinge overeenkomsten en verschillen besproken. Het Historisch Festival in Zoetermeer is een jaarlijkse traditie dat het verleden van Zoetermeer tot leven brengt. Het is een verwijzing naar de rijke historie van deze plek, met kasteel Palenstein. Het Middeleeuwse riddertoernooi is één van de elementen van het festival. Wat vroeger een noodzaak was, namelijk het trainen van ridders, werd later een prestigieuze toernooi, waar roem en geld verdiend kon worden en nu verworden tot een traditie.

**Oriënteren****Ridder Willem****10 minuten****Opdracht**

Vertel het verhaal: 1380 Kasteel gebouwd, een ridder in de Dorpsstraat (Kindercanon HGOS)

Laat tegelijkertijd Afbeelding A zien van Huis te Palenstein en het wapen van *Willem van Egmond* op het digibord. (zie leerling materiaal)

Wil je middeleeuwse muziek laten horen:

- Middeleeuwse muziek instrumentaal: <https://www.youtube.com/watch?v=qmqHvfT8aWo>
- Middeleeuwse muziek van Datura: <https://www.youtube.com/watch?v=VqnSOM7QNM4>.

*Tip: in bijlage 1 (in deze handleiding) lees je meer over Willem van Egmond*

**Reflecteren**

Waarom is er in Zoetermeer een Historisch Festival? (1000 jaar Zoetermeer)

Wie kent het en is er wel eens geweest?

**Onderzoeken****Historisch Festival****25 minuten****Opdracht**

Bekijk met de leerlingen de promofilm of registratie van het Historisch Festival (2017)

Geef ze de volgende kijkvragen mee: Wat zie je allemaal? Wie zijn er aanwezig, Wat gebeurt er allemaal, Wat wordt er gedronken en gegeten?

Registratie Historisch Festival 2017: <https://www.youtube.com/watch?v=7B41J37JMT4> (13 minuten)

Om verschillende activiteiten onder de aandacht te brengen:

- 0:01-0:40 - vogelshow en middeleeuwse dans
- 2:10-2:50 - ambachten en muziek
- 4:50-5:20 - muziek en riddertoernooi
- 6:20-8:00 - verschillende ambachten, eten en drinken
- 11:00-13:10 - steekspel riddertoernooi en vuurspektakel

Deel uit: werkblad 2: het festival. De leerlingen werken in tweetallen en verwerken wat ze zien en horen op werkblad 2.

**Reflecteren**

Wat valt op?

**Uitvoeren****Toen en nu****15 minuten****Opdracht**

Tijdens het Historisch Festival wordt de geschiedenis nagespeeld. We weten een heleboel van deze tijd door schilderijen, prenten, boeken en oude documenten, maar we weten ook een heleboel niet. Omdat we niet terug met een teletijdmachine, gebruiken we onze verbeelding om te bedenken hoe het zou zijn geweest. Feesten, tradities en gebruiken veranderen door de tijd heen, omdat we dingen niet meer bij

deze tijd vinden passen en aanpassen aan de eigen tijd. In onze tijd is men steeds meer bezig met het welzijn van mens en dier. Hoe voelt het paard zich tijdens zo'n steekspel? Kan mens en dier gewond raken?

Bedenk een oplossing voor een steekspel zonder paarden. Wat kun je in onze tijd gebruiken als 'paard'? Wat is het alternatief?

Deel per groepje een groot vel en stiften uit. Laat de leerlingen in groepjes zoveel mogelijk verschillende oplossingen verzinnen voor een steekspel zonder levend paard. De beste oplossing kunnen ze laten zien in een tekening.

### **Reflecteren**

Geen paarden, wat dan? Welke oplossing hebben jullie gevonden? Als je zou mogen kiezen: Zou je dan kiezen voor het oude steekspel met paarden of het nieuwe steekspel met ...? Leg uit waarom.

**Evalueren**

**Alles bij het oude**

**10 minuten**

### **Opdracht**

Denk samen na over de vraag: Waarom veranderen dingen en blijft niet alles hetzelfde?



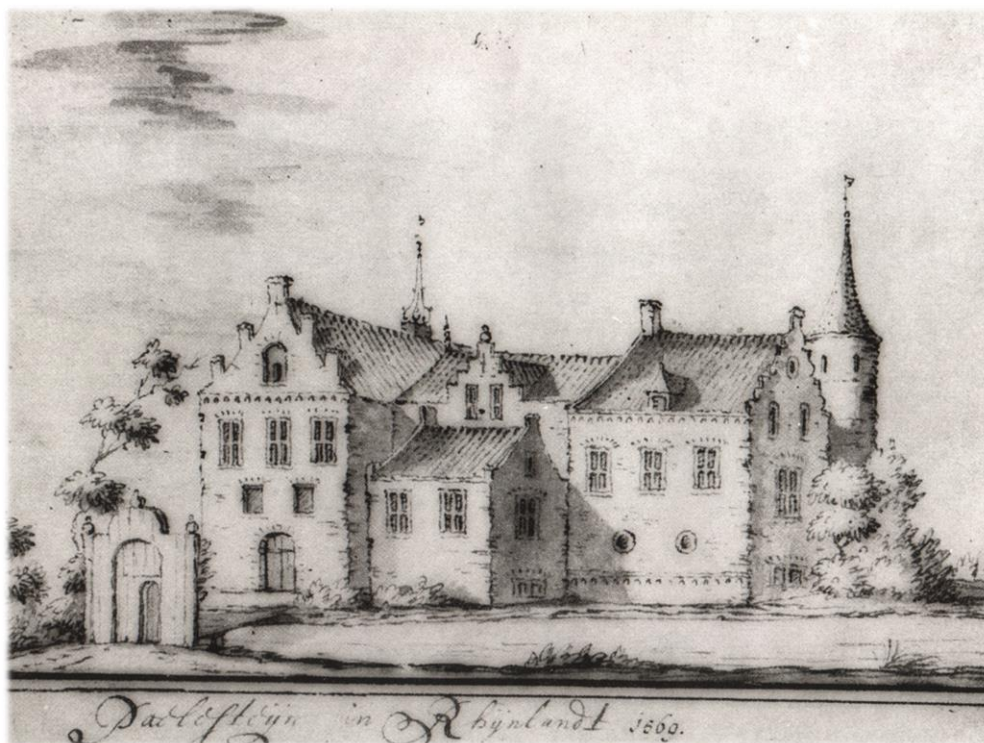


## Bijlage 1: Willem van Egmond

Willem van Egmond (1332-1410), heer van Zevenhuizen en Zegwaard en schout van Delft, gehuwd met Machteld van Hemert (Nederhemert, 1345-), dochter van Jan heer van Hemert, bewoonde Huis Palenstein te Zoetermeer, lid van de Kabeljauwen, raakte in ongenade (1409-1410).

Afbeelding 1: Tekening van het Huis te Palenstein in Zegwaard zoals dat er in 1569 zou hebben uitgezien (Stadsarchief Zoetermeer). Geromantiseerde afbeelding.

Afbeelding 2: Bord met sgraffito slijbversiering, het wapen van de familie Van Egmond (1400-1500), gevonden bij de archeologische opgraving naar het Huis te Palenstein Dorpsstraat nr. 88 (Provinciaal Bodemdepot Zuid-Holland)



# Bijlage 2: Het riddertoernooi



Het riddertoernooi (Middelnederlands: tornooy), is een toernooi waarbij gewapende ridders met zwaarden tegen elkaar vchten en is in de late middeleeuwen ontstaan als tijdverdrijf van ridders. Oorspronkelijk bestonden toernooien alleen uit een mêlée: een massaal gevecht. Later ontstond ook het steekspel waarbij men met uitgeholde en verzwakte houten lansen op elkaar inreed. Gaandeweg werd het toernooi steeds meer een beroepssport. Het buitmaken van het harnas van de tegenstander stond voor arme maar ambitieuze ridders voorop en het was hun te doen om roem en geld. Sommigen werden beroemd om hun vaardigheid in het toernooi en reisden daarvoor heel Europa af.

Het riddertoernooi was bij uitstek het schouwspel van hoofsheid, ridderlijkheid en heraldisch vertoon. Walter Scott (auteur van Ivanhoe) en de Hollywoodfilm hebben een geromantiseerd beeld van het late toernooi levend gehouden tot in onze tijd waarin acteurs weer toernooien uitvechten in shows voor een betalend publiek.

Vaste onderdelen van het Middeleeuwse riddertoernooi zijn:

- Uitnodiging: naar de mannen van adel
- Toegang: Het keuren van de identiteit: bewijs van adeldom a.d.h.v. het familiewapen
- Materieel: Het keuren van de paarden: de hengsten (mannelijks) worden gekeurd op gedrag en karakter
- Regels: Het afleggen van de eed: deelnemers verklaren dat ze zich aan de regels houden en naar de scheidsrechter luisteren. Er vielen regelmatig gewonden en soms ook doden, daarom werden de regels steeds strenger.
- Duur: Een toernooi duurde vaak meerdere dagen
- Activiteiten: Er werden verschillende evenementen georganiseerd; massale vechtpartij (mêlée), steekspel op paarden, tweegevechten en schijngevechten waarbij de ridders met botte wapens vechten.
- Prijsuitreiking: Uiteraard kreeg de winnaar van een toernooi een prijs. Deze werd op de laatste dag van het toernooi door de organisator uitgereikt. Maar de roem, evenals losgeld van de verslagen deelnemers, waren de belangrijkste stimulans om deel te nemen.
- Feestelijke maaltijd: aan het einde van het toernooi werd een feestelijke maaltijd gehouden.

Archeon: Op het toernooiveld wordt tijdens speciale gelegenheden een riddertoernooi gehouden. Kijk in de evenementenkalender wanneer het volgende riddertoernooi plaatsvindt.

- Het riddertoernooi is oorspronkelijk een gevechtstraining maar ontwikkelt zich tot een geliefd evenement: een vertoon van welstand, rijkdom en ridderlijkheid dat velen in de hoge kringen plezier verschaft. Het is een spel met winnaars en verliezers; het is nooit de bedoeling dat er doden vallen, hoewel dit natuurlijk wel eens voorkomt. <https://www.archeon.nl/nl/ontdek-archeon/archeon-vanuit-de-lucht/toernooiveld.html>

# Colofon

---

De leerlijn Erfgoed is ontwikkeld door Angela Manders | ArteKino in opdracht van Cultuur en Techniek op School met dank aan Gemeente Zoetermeer, Stadsarchief Zoetermeer en Historisch Genootschap Oud Soetermeer.

Neem bij vragen contact op via [info@cultuurentechiekopschool.nl](mailto:info@cultuurentechiekopschool.nl)

Voor meer informatie: [www.cultuurentechiekopschool.nl](http://www.cultuurentechiekopschool.nl)

April 2024